

Udsigt over, hvad der er virket i Sverrig til Agerbrugets Fremme.

Under et næsten 12aarigt Ophold i Sverrig, har jeg havt Leilighed til at lære Landet at kjende, og at glæde mig over de store Fremskridt, Agerbruget har gjort i dette af Naturen saa lidet begunstigede Land. Det har længe været min Hensigt at meddele nogle af Aarsagerne til disse vore Naboers Fremgang, men jeg anseer det nu for den beleiligste Tid, da der baade i og udenfor Ständersalen tales om og erkjendes Vigtigheden af et Agerdyrkningsinstitut i Danmark, som et af de vigtigste Midler til at fremme denne vor forste Erhvervs-Kilde.

For at gjøre Sagen tydeligere og blive ret forstaaet, maa jeg gaae lidt tilbage og i Korthed skildre, hvorledes Stemningen for Agerbruget forhen var i Sverrig. Indtil omtrent 1827 blev Landbrug der anseet for en næsten foragtelig Haandtering, som ingen med Krav paa Dannelse eller Anseelse kunde være bekjendt at besatte sig med. Enhver Grundeier overlod Landbruget til sin Forvalter, medens han selv enten trængte frem paa Embedsbanen og var fraværende, eller træt og med Afseck opholdt sig paa Landet, men kun for at more sig i Have, Park eller stundom i en ziirlig Hestestald. Naar en Kudsk eller Tiener havde

erhvervet sig sin Herres Tillid, blev han ofte sat til at være Ladefoged (Rättare); derfra steg han til Bogholder eller Forvalter, altid med en tilsyneladende udsel Vøn. Naar en sliq Forvalter imidlertid havde spækket sin Pung godt, forpagtede han en Eiendom, og fortsatte naturligviis Landbruget paa samme Maade, som han havde lært det af Bønderne, da han var Ladefoged, med mindre han, som Tjener, havde reist med Herren og seet et og andet Bedre. Det var ikke indbydende for den ellers dannede unge Mand at søge sin landoeconomiske Dannelse i denne omtalte Klasse af practiske Landmænd, og Landbruget havde faaet Tønen saameget imod sig, at naar nogen enkelt Mand af virkelig Tilbøielighed befattede sig med denne Haandtering, vakte han gjerne sine Naboers deeltagende Medlidenshed, som den, der var kommen paa Forvildelsens Vej! Saaledes var Forholdet i Almindelighed; i Sverrig kunde den begyndende Landmand ikke lære noget ud over det, som var almindeligt, og baade Landets affides Beliggenhed og den mindre hyppige Communication med Udlandet bragte Faa eller Ingen til at hente Erfaringer i Agerbruget fra fremmede Lande. Følgen var, at Sverrigs Agerbrug stod meget lavt og Productionen var langt fra tilstrækkelig for Landets eget Behov; imellem 1810 og 1816 indførtes saaledes i Gjennemsnit 280,000 Tdr. Sæd aarlig, og endnu 1827 det betydelige Qvantum af 370,000 Tdr.

1829 indførtes af Skind og Huder over 1,000,000 $\mathcal{R}$.	
Lys og Talsg	320,000 $\mathcal{R}$.
Dst	460,000 $\mathcal{R}$.
Smør	1,130,000 $\mathcal{R}$.
Uld	1,050,000 $\mathcal{R}$.

Siden den Tid er Indførselen formindsket betydeligt og Sverrig har endog stundom exporteret et Overflud af Sæd, f. Ex. i 1829 over 145,000 Tdr. Sæd.

Jeg vil nu anføre hvad, som mig vitterligt, har bidraget til i Sverrig at vække Opmærksomheden for og Lysten til Landvæsenets forskjellige Industriegrene; dog forbigaaer jeg saadant, som mere henhører til Huusflidens Fremme, som f. Ex. Landshovdingen Drnsffjolds vellykkede Bestræbelser for Horavlen i Norland m. m.

Wärmlands Landboforening (hushålls-sällskap) havde allerede i Begyndelsen af dette Aarhundrede indkaldt en Engmester Georg Stephens fra Skotland; han reiste omkring i Provindsen og var især behjælpelig med Udtapning af Søer og Moser, med Engvanding og planmæssig Afgrovtning, som var nødvendig formedelst Markernes Beliggenhed i Dale. Fortrolig med det intensive skotske Agerbrugs store Fuldkommenheder og besjælet af brændende Iver for sit Fag, ligesom for alle Grene af Agerbruget, bidrog han ei lidet til at vække mange Grundeieres Opmærksomhed paa Jordbrugets Forbedring.

Stephens undersøgte med samme Selskabs Understøttelse de fleste betydelige Moser i Wärmland, og

optog en Beskrivelse over deres Qualitet — om de kunne anvendes enten til Alger, Eng eller Skov eller slet ikke lignede Umagen at afgrøvte — og den rigtigste Maade til at behandle hver især; fremdeles gjorde han paa flere Steder Overslag over de Udgifter, som dermed vilde være forbundne.

Denne Beskrivelse, som blev nedlagt i Selskabets Archiv, har siden ofte tjent til nyttig Veiledning for Eierne af de vedkommende Moser. Med Understøttelse af Staten udførte samme Stephens siden lignende Undersøgelser og Beskrivelser over de store Moser paa Gotland. Han vendte derefter en Tid lang tilbage til Skotland, hvor han bestandig ernærede sig som Engmester, men blev atter indkaldt til Sverrig, hvor han engageredes i Statens Tjeneste med en offentlig Gage af 900 Rbd. (foruden fri Reiser), for i alle Provindser at give Raad og Veiledning, ligesom før i Wærmeland, og for at de Grundeiere, som af Staten maatte begjære hans Hjælp, kunde faae denne for en moderat Betaling, som blev fastsat til 2 Rbd. 1 Mk. 8 ß. om Dagen. Stephens havde bestandig Permission til at reise hjem hver Vinter til Skotland, og kom tilbage igjen til Sverrig om Foraaret, saasnart Skibsfarten blev aaben.

Paa en saadan Reise 1838 strandede Skibet, hvorpaa han var, og Stephens fandt sin Død i Belgierne, beklaget af saare Mange og savnet af Alle, som kjendte ham; — Faa have gavnet Sverrig saa meget som han! — Hans Plads blev besat og Tabet

for en Deel erstattet af en yngre Mand Johnsen, en Vondesøn fra Westgothland, som Stephens havde taget med sig til Skotland og der tillært, og brugt ham i 5 Aar ved Udførelsen af forekommende Nivelleringer og Engvandinger m. m. Johnsen har nu samme Gage, som Stephens før havde, fri Befordring m. m. og er saa bestjefiget, at han som oftest nødsages til at reise om Natten for at kunne anvende Dagen til at besvare de Spørgsmaal og give de Dplysninger, som af Bedkommende ættes. Jeg kjender Johnsen som en ualmindelig practisk Mand og maatte ønske, at Danmark eiede hans Lige. Ansættelsen af Stephens og Johnsen i Statens Tjeneste skyldes især og navnlig Præsidenten Poppius, som med levende Interesse for alle Landbrugets Grene forener en utrolig kraftig Villie til at føre det et høiere Maal imøde. I Aarene 1826 og 27 kom Nygtet om Faareavlens store Fremskridt og Fordeel navnlig fra Saren og Preussen til Sverrig, hvor det maatte vække desto større Opsigt, som Staten hidtil havde maattet indføre saa store Dyantiteter Uld til Landets Tarv. Flere Godseiere i Sverrig fik derved Lyst til at forsøge denne Green af Landoeconomien; Grev Barck, Baron A. Andarswärd, Grev Trolle, Wachtmeister og Secretair Nathorst vare blandt de første, som ivrede for Sagens Fremme; men det tilhører en af Nationens Mænd, den før omtalte Præsident Poppius, den Hæder at have benyttet hans Indflydelse hos Regjeringen til at tage sig af Sagen. Jeg vil her forbigaae de Pri-

vates Anstrængelser og blot omtale de Foranstaltninger, som bleve truffene fra det Offentliges Side.

Secretair Rathhorst understøttedes paa en Rejse i Tydskland for at gjøre sig bekendt med den finere Faareavl, og kjøbte derefter 1829 for Statens Penge en god Faarestamme til Anlæg af et fgl. Stamschæferie. Blandt disse Faar vare en Deel, om jeg ikke tager Feil 36 Stkr., udmærkede Electoraler, som udgjorde Halvparten (bestemte ved Lodkastning) af de Gimmerlam, som 1824 vare faldne i Schæferiet ved Möglin, og som betaltes med 40 Thaler preuss. Cour. pr. Stk.; Bæddere fra samme Sted kjøbtes for indtil 200 Th. preuss. Cour.; saa lidt skyede Staten Dpoffrelser for at faae en paalidelig god Stamme.

Disse Faar, omtrent 200 i Tallet, bleve betroede til en privat Mands Nygt paa hans Eiendom til fuld Disposition og Afbenyttelse, kun med de Vilkaar, at Parring og Nygt skulde være underkastet offentlig Control. Disponenten skulde svare til og efter Aars Dpfigelse tilbagelevere et ligestort Antal ligegode Faar, aarlig sælge et vist Dvantum Faar af Schæferiet ved offentlig Auction, og af de derfor indkomne Penge betale Staten saameget, som i Gjennemsnit Auctionsbeløbet gif til for 12 Stykker. Man regnede, at Staten paa denne Maade fik 6 Procent eller 6 Faar aarlig af hvert 100, men det er indlysende, at da Faarene maatte og burde for den almindelige Nyttes Skyld sælges billigere end Indkjøbsprisen, saa maatte disse Procent tildeels blive blot nominelle. Da disse

Statens Faar bleve hentede fra Udblandet, udgif Opfordring til svenske Landmænd, at de, som for egen Regning vilde lade indkjøbe ædle Faar fra Tydskland, skulde faae dem frit transporterede tilligemed dem, som Staten lod indføre. Efterhaanden bleve flere Stamshæferier anlagte efter lignende Grundsætninger som det forrige; blandt disse bør især nævnes følgende:

Da Perault de Gotemps meget ædle Electoralshæferie ved Naaz i Frankrig vandt et saa udbredt Navn, at Rytet naaede til Sverrig, anvendte Staten 4000 Francs for at faae 6 udmærkede Individuer af denne Race, fornemmelig til Sammenligning med de tydske Faarestammer. I Forbigaaende kan anføres, at Avlen efter disse 6 Faar, som ere fødte 1829, nu udgjør et lille Stamshæferie af 131 Stykker, foruden de solgte og døde.

Præsidenten Poppius havde tidligere vundet sin Konges Tillid som Præsident i Commerce-Collegium og var videre bleven Regjeringens Organ i alt, hvad der angik Klædefabrikkerne m. m.; nu fik hans Virksomhed en ny Anledning til Udbproductionens Fremme. Han sammenkaldte flere Gange de Godseiere, som maatte have Lyst til den finere Faareavl, foreholdt dem de sandsynlige Fordele og hørte deres Ønsker i den Anledning. Disse gif først ud paa en sikker Afsetning af den Uld, som skulde produceres. Klædefabrikkerne i Sverrig havde i mange Aar havt Monopol paa at forsyne Landet med Klæde, men den

fornødne Uld havde maattet hentes fra Udlandet; det syntes altsaa for den Uindviiede, som om Landets egen Frembringelse af god Uld let maatte finde fordeelagtig Affætning; men ved nærmere Undersøgelse fandt man, at Fabrikkerne, af hvilke de fleste (omtrent 90) ere bosatte i Norkøping, vare afhængige af Jøder, som alene forsynede dem med Uld fra Udlandet. Fabrikkerne havde saaledes hidtil savnet den ønskelige Leilighed til selv at erhverve sig Kundskab om Uldhandel, og man havde Grund til at frygte for, at denne Kjøbernes Mangel paa Kundskab om den bedre Ulds virkelige Værdi vilde være til Hinder for den hjemmeavlede Ulds fordeelagtige Affætning. Det blev derfor vedtaget, som hensigtsmæssigt, at Regjeringen sørge for Leilighed til Uldens Sortering, som ligger til Grund for al sikker Uldhandel. Regjeringen indforskrev da en med de sariske og preussiske Forhold bekendt Uldhandler, og ved hans Hjælp blev et fgl. Uld-Contoir oprettet med en Directeur til Forstander (som har 900 Rbd. i Løn) og desuden Uldsorterere, som alle lønnes af Staten. Hoved-Diemedet var i Begyndelsen, at saavel Schæferie-Giere som Fabrikker kunde faae deres Uld rigtig sorteret imod en vis moderat Betaling; men senere er dermed forbundet et (deels paa offentlig, deels for Fabrikanternes Penge opført) Uldmagazin, med Leilighed for dem, som eie noget Uldparti, at oplægge samme i Magazinet, og af en til dette Diemed af Stænderne bestemt Discont-Capital at kunne faae Penge tillæns (for nedsat

Rente) imod Sikkerhed i Ulden. Et slikt Uldpartie tareres af Directeuren, og Staten giver derpaa saa stort Pengesforskud, som $\frac{2}{3}$ af Tarerings-Summen. Den første fra Tydskland hentede Directeur viste sig ikke Regjeringens Tillid værdig, men endnu bestaaer Indretningen og gjør erkjendt megen Nytte, især ved at vise Fabrikanterne Nødvendigheden af Uldens rigtige Sortering. Arbejderne i det fgl. Magazin kunne neppe naae at sortere saamegen Uld som indleveres, og de koste Staten nu intet, da Betalingen for Uldens Sortering overstiger Lønningernes Beløb.

I Norfeping og Malmö ere Uldmarkeder oprettede, af hvilke i det mindste det første gjør virkelig Nytte. Den meste Uld lægges ind paa det store fgl. Magazin til Salg, og derfor ydes en meget moderat Betaling. Ved de Sammenkomster, som Præsidenten Poppius holdt, erklærede Godsøierne, at de ikke torde vove saa store Capitaler, som dem, der behøvedes til Anlæg af finuldede Schæferier, med mindre nogen sagkyndig Mand maatte indkaldes fra Udlandet (thi i Sverrig fandtes ingen saadan), hos hvem de kunde indhente fornødne Raad om Regt, Parrings Principer m. m. Dette skete, og en saakaldt Schæferie-Directeur har siden 1830 været ansat og lønnet af Staten med 750 indtil 1125 Rbd. aarlig Løn foruden Diæter og frie Reiser, for at holde Control med Stamschæferierne og at gaae de Schæferie-Tiere tilhaande, som maatte henvende sig til Regjeringen (Collegiet) med Ansøgning om Veiledning. Formes

delst Bekjendtskab med Baron A. Andarswård og ved hans anbefaling hødrede man mig ved denne Tillid, og jeg har fra 1830 og indtil iaar været betroet Tilsynet med Schæferierne i Sverrig. 1833 bekjendtgjorde Regjeringen igjen, at de Godsøiere, som maatte ønske at kjøbe ædle Faar fra Tydskland, havde at indbetale Penge eller stille Sikkerhed, og Regjeringen vilde da ikke alene bekoste min Reise for at kjøbe Faarene, men ogsaa betale Faarenes Transport til en svensk Havn. Paa Grund deraf indførte jeg til Ystad 2,366 Electoral Faar *) for hvilke Staten havde en extra Udgift af henved 6,000 Species. 1834 foreslod jeg atter et lignende Indkjøb af Faar, men denne Gang betalte Regjeringen blot min Reise m. m.; Faarenes Transport maatte Enhver denne Gang selv betale tilligemed Indkjøbsprisen. Regjeringens Understøttelse beløb sig dog omtrent til 600 Species, Antallet af Faar, som denne Gang kjøbtes til Sverrig, var 1,321 (foruden 10 Faarehunde). Siden har jeg flere Gange efter Privates Anmodninger indforskrevet ædle Faar til Sverrig, saa at det hele Antal, jeg har indført der, er over 5,000 Stkr. Foruden disse have nogle Private selv forskrevet Faar, og Staten har ofte ydet dem Bistand i denne Henseende. Mine Reiser i Sverrig have kostet omtrent 400 Rbd. aarlig.

Da man fandt, at det meste af den Uld, som blev

---

*) Tilligemed 14 dresserede Schæferhunde, 11 Stkr. voigtlandfke Køer og endel tydske Schæfere.

indført var af det grove Slags, meest jydsk og islandsk Uld, blev man betænkt paa ogsaa at bidrage noget til de grove Faars Forbedring i Sverrig. Hvad Landracen i Sverrig angaaer, da udgjør den en ved Krydsning af mangfoldige Slags, især de gamle Ablastrømske Merinos, hoist uligeartet og daarlig Blanding. Man var derfor tvungen til at henvende sig til Udlandet efter noget Bedre og mere Constant, og valgte den engelske Southdowns-Race; til den Ende bleve udvalgte Faar indkjøbte med stor Beføstning, og deraf dannet Stamshæferier paa flere Steder i Landet. Fra disse sælges nu Bæddere saa billig, at man kan haabe, at de fleste Kjøbere ville benytte saadanne af reen Race, istedetfor de fordærvelige Metis- eller Halvblods-Bæddere. Uagtet mange Schæfere indkaldtes fra Tydskland til Sverrig, bleve disse dog langtfra tilstrækkelige, og man hørte snart klage over Savn af gode Schæfere. For at danne saadanne indenfor Landets Enemærker, anlagtes med offentlig Understøttelse en Schæferstole*), hvorfra, om jeg mindes ret, over 100 svenske Karle ere udgaaede som Faarehyrder. Endnu er nylig ansat en Slags Consulent for Regjeringen, med Hensyn til Stamshæferierne og andre Foranstaltninger til Agerbrugets Fremme, med 500 Rbd. aarlig Gage.

*) Denne gjorde ligesom det første finuldede Stamshæferie ei den forønskede Nytte, men dette havde mere sin Grund i personlige Omstændigheder end i Foranstaltningen, som i og for sig var hoist ønskelig.

For Hesteavlten er der ogsaa gjort meget i Sverrig fra det Offentliges Side; Foranstaltninger, som jeg dog ikke kjender noie nok til for her nærmere at oplyse; kun saameget er vist, at de to fgl. Stutterier, Stromsholm og Dittenby, erkjendes at gjøre megen Nytte under de duelige Staldmestere Villienstolpe og Beyer.

Siden omtrent 1827 have mange svenske Gods-eiere gjort Reiser især til det nordlige Tydskland, hvorfra de have hentet mange nyttige Erfaringer; men det er beklageligt, at Skaane Godseiere have lært af Mecklenborgerne at „slagte” Bøndergodsene — som det hedder — det vil sige, de tage Bønderjorderne under egen Driwt og forvandle Bønderne selv til usle Dagleiere, saa mange naturligtviis, som ei have Raad til at skaffe sig et bedre Udkomme. Sandt er det, at Jorden paa den Maade bringes til en større Production, men hvad taber ikke Staten i moralsk Henseende. Ligefom nu det nordtydske Agerbrug gjør Fremfritdt i Skaane, hvor dets extensive Natur passer, saaledes har det mere intensive og endnu fuldkomnere engelske Agerbrug begyndt at fæste Fod paa mange Steder i Landets øvrige Provindsler, og Herr Nonnen paa Degeberg er det Centrum, hvorfra dette sidste egentlig er gaaet ud i Sverrig. Til Landmand er han dannet i gamle Albrecht Thærs og Bloks Skoler; han har siden bereist Tydskland, hans Fødeland England og Skotland, og sluttelig nedsat sig i Westgothland. Den intensive og fuldkomne Maade,

hvorpaa han driver sin Jord, og de nye, forbedrede
 Avlsredskaber, han har indført, tiltraf sig snart hans
 Naboers Opmærksomhed, saameget mere som Lysten
 til Agerdyrkning nu engang havde faaet en Impuls
 og den svenske Ambition nødvendig vilde tillade nogen at
 staae tilbage for hans Nabo. Ved Rigsdagen 1835
 talte mange og vægtige Stemmer for det Usædelige i
 at faae et Agerdyrkningsinstitut i Sverrig. Man blev
 snart enig om at anlægge det paa Landet og ikke i
 nogen af Universitets-Stæderne, ligesom man ogsaa
 ansaae det for sikkrere at give en vis aarlig Under-
 støttelse til et ellers privat Institut, end at indlade
 sig paa de uvisse, men sandsynligviis langt betydeli-
 gere Summer, som et offentligt Institut vilde koste.
 Herr Nonnen fandt man var den Mand, til hvem
 et saadant Institut kunde betroes. Han havde alle-
 rede havt flere unge Mennesker i Huset ved hans Eiendomme
 Degeberg og Stensholmen, og deres hensigts-
 mæssige Uddannelse vidnede om hans Duelighed.
 Poppius og flere Mænd af Indflydelse talte hans
 Sag, og saaledes bevilgede Stænderne ham en aar-
 lig Understøttelse af 3,750 Rbd. til fuldkommen fri
 Disposition i 5 Aar, imod at Institutet skulde staae
 under det Offentliges Control (Præsidenten Poppius
 har ogsaa her det øverste Tilsyn). En Direction er
 nedsat, som antager Eleverne m. m. Ved Institutet
 skulle tillæres baade Elever af de dannede Klasser
 (disse betale aarlig 250 Rbd.) og Avlskarle, (som

betale 50 Rbd. om Aaret), og Staten forbeholdt sig 2 Fripladser for Elever og 12 for Avlskarle. Herr Nonnen har ved Institutet en meget duelig practisk Lærer, Herr Skinner fra Skotland, som i flere Aar havde gjort sig bekendt med Forholdene i Sverrig; endvidere blev en Lærer i Chemie og Physik og en i Naturvidenskaberne fast ansat paa Stedet, og en Dyrlæge gaaer visse Tider af Aaret tilhaande med Underviisning. Herr Nonnen anlagde selv et lille Electoral-Schæferie og af Staten sattes en udmærket Stamme af de før omtalte Southdowns-Jaar, som Stamschæferie ved Degeberg. Ikke alene som Læreanstalt har Degeberg gavnet, men ogsaa ved en der anlagt Fabrik af de vigtigste Redskaber i Landbruget. Disse ere baade af de bedste i Sverrig hidtil bekendte og nye fra Skotland indforskrevne Redskaber og Maskiner.

Svingplove vare saaledes tidligere kjendte i flere Provindser af Sverrig, hvor de havde forskjellig Construction (Hjulploven bruges sjelden udenfor Skaane), men fra Degeberg udgif en nyere og bedre skotsk Model, og denne tilligemed den lette amerikanske Plov fortrænger de gamle mere og mere. Ikke blot Ploven, men ogsaa Harver, Tromler, Saaemaskiner m. fl. Redskaber af forbedret Construction ere udgangne fra Degeberg, hvor de saameget lettere kunne forfærdiges, som Værkstederne give Karlene en nyttig Winterbestjæftigelse, og de fleste Karle i Sverrig forstaae at

bruge Dren *). I de 5 Aar til 1840 gjorde Institutet megen og erkjendt Nytte; blandt de mange Elever, som udgik derfra, ere ogsaa nogle Danske og blandt dem tvende af mine Brødre, som bestandig ville mindes deres Ophold hos Herr Nonnen med Taknemlighed. Ved den sidste Rigsdag 1840 blev der igjen Spørgsmaal om nyt Tilskud til Degebergs Institut. Alle erkjendte dets gavnlige Virksomhed, og, endskjøndt Herr Nonnen begjerede den dobbelte Understøttelse 7,500 Rbd. om Aaret, blev den ham dog bevilget, paa de Vilkaar, at han skulde skaffe flere Lærere og overlade flere Fripladser til Statens Disposition. Den forøgede Understøttelse har paadraget Herr Nonnen Misundelse, som truer med at tilintetgjøre det gavnlige Institut, hvorpaa man dog ikke med Rette har noget væsentligt Andet at udsætte, end at, da Herr Nonnen ikke er giwt, han maa anvende for megen Opmærksomhed paa den indre Deconomie, som kunde og burde overlades til en særskilt Deconom. Det indvendes imod Degeberg, at Staten uden nogen som helst Garantie giver en saa stor aarlig Sum til et Institut, som er af den Bestaaffenhed, at naar Forstanderen efter de 5 Aars Forløb opsigter det, saa tilfalde alle Samlinger og den hele i Bygninger og Grundforbedringer nedlagte Capital den Privates Eiendom, og Staten beholder intet uden den vistnok

---

*) Dog klager man, vistnok ikke uden Grund, over at Redskaberne fra Degeberg ere for dyre.

store Nytte, som Institutet har stiftet. Denne Ulempe vilde man have undgaaet, dersom Institutet efter Manges Duffe var blevet anlagt paa en kongelig Domaine og Bestyrelsen givet i Hænderne paa en ligesaa duelig Mand, som tillige var Forpagter af Eiendommen. Jeg troer mig overbeviist om, at et eneste Institut som Degeberg var Alt, hvad Sverrig behøvede, og vil beklage, om det af anførte Grund skulde for tidlig ophøre at virke.

Af Frygt for Degebergs fremtidige Bestaaen under nærværende Omstændigheder blev man ved sidste Rigsdag betænkt paa at anlægge andre Instituter paa en varigere Grund. Saaledes lyffedes det Landshoydingen Baron Kræmers ivrige Bestræbelses at faae Stænderne til at bestemme den store Domaine Ultuna ved Upsala til et Institut, som skal træde i Virksomhed 1848 med en Capital af 30,000 Rbd. Foruden Lærerne i det egentlige Landbrug, som skulle være bosatte paa Stedet, er det Hensigten at drage Nytte af Docenterne i flere Fag ved Upsala Universitet, som ligger der i Nærheden. Planen er endnu ikke fuldkommen udarbejdet; saaledes troer jeg f. Ex. ikke det er afgjort, om Forstanderen for Institutet skal være Forpagter af Domainen, eller skal ansættes med bestemt Løn, som fgl. Embedsmand. Det Første har meget for sig, da Diemedet dog aldrig bør være at gjøre befoftelige Experimentes; men at vise, hvorledes en Gaard ved rigtig Drikt kan bringes til en høi Grad af Indtægt. Endvidere er det Hensigten, at,

naar de unge Menneſker forlade det theoretisk-practiſke Inſtitut, og ſelv ſkulle lægge Haand paa Noget, de da vide at beſtemme den rigtige Fordeling af Capital, Tid og Kraft (ſaa at det Nødvendige ikke ſtaaer tilbage for det Nyttige, dette ikke for Fornøiſſer m. m.). Der hører endeel Tact til at lede og fordele Arbeidet ſaaledes, at det, ligesom Hjulene i en Maſſine, griber henſigtsmæssigt og uden Larm ind i hinanden. For at opnaae dette vigtige Diemed har det været under Ventilation at gjøre nogle Bøndergaarde under Ultuna til Avlsgaarde, forbundne med Inſtitutet. Der burde da beſtemmes en vis Circulation for hver Gaard og anbringes forſkjellige Racer af Køer og Faar i Forening med Dydræt af Tillægsdyr. Naar enhver af diſſe Gaarde derhos fik ſit eget nøiagtig førte Bogholderie, vilde Reſultaterne give mange nyttige Oplysninger og Anledning til forſkjellige Sammenligninger. Det ſkulde derfor være Henſigten at betro ſaadanne Elever, ſom havde godt beſtaaet Examen ved Inſtitutet, en ſaadan Gaards Beſtyrelſe og Bogholderie for eet Aar, under de practiſke Læreres Veiledning*). Ved et ſaadant practiſk Curſus vil den vorrende Landmand ſaae en Zvelſe, ſom ſikrer ham mod mange Miſgreb, naar han ſkal gaae paa egen Haand. At Egoiſme ſpiller en ſtor Rolle viſte ſig ogſaa ved

---

*) Om diſſe Ideer har jeg talt med flere Medlemmer af den Commiſſion, til hvem det er overdraget at ubearbejde og gjøre Forſlag til Planen for Ultuna, men det er mig ikke bekjendt om de komme til Udførelſe.

den sidste Rigsdag i Sverrig, hvor man, istedetfor med Enighed at understøtte Ultuna Institut tilstrækkelig til at blive en nyttig Landbrugs Høiskole for hele Landet, skilte sig ad i Partier, i det hver Provinds vilde have sit særskilte Institut i det mindste for Avlskarle. Man antog Nødvendigheden af en saa høist væsentlig Forskiel i det practiske Jordbrug efter de forskjelliges Provindsers Ulighed, at den Avlskarl, som havde giennemgaaet et practisk Cursus i een Provinds, ikke saa let skulde kunne anvendes i en anden o. s. v. Slige Motiver og den splittede Interessé vidste i den Grad at gjøre sig gjeldende, at Stænderne bestemte 45,000 Rbd. (60,000 Rbd. Sv. Bco) som Understøttelse og til Fordeling af 7,500 Rbd. til hver af de 6 Provindses, som kunde godtgjøre, at der i samme var dannet en Capital af 15,000 Rbd., bestemt til et Agerdyrknings-Institut. Paa denne Grund blev det første af saadanne Instituter anlagt ved Drup i Skåne; dette staaer under den saakaldte „Skånska Provinsens Hushållsforening.“ Bygningerne ere smaae, men ret hensigtsmæssige; 50 Tdr. Land Agerland kunne udvides til omtrent 120 Tdr. ved at opdyrke Engene. Bestemmelsen er, at 10 Avlskarle skulle holdes om Vinteren og 20 om Sommeren, som forrette alt Arbeide ved Gaarden. De betale, ligesom ved Degeberg, 50 Rbd. om Aaret, og maa bringe Sengeklæder med sig; dog har Skånska Hushållsforeningen forbeholdt sig Ret til at besætte 3 Fripladser. Contracten med Institutets Forstander har følgende Hoved-

punkter: Alt Inventarium modtages og qvitteres af Forstanderen efter en optagen Fortegnelse, hvorefter det engang om Aaret besigtiges af en dertil udvalgt Inspecteur, denne efterseer ligeledes Regnskaberne, som da forelægges Foreningen. Forstanderen har at føre en Journal over Alt, hvad der foretages, og denne bliver til Eftersyn til enhver Tid. Avlskarle antages af Foreningen, Eleverne blive Forstanderens private Sag. Fremmede, som besøge Institutet, faae frit Logis, men betale Maden. Forstanderen alene har at bestemme Jordbrugets daglige Syssler, men Planen for Underviisningen skal han opgjøre ved Foreningen. Han skal afgive en aarlig Indberetning om Alt, og forfatte en Slags Budget for næste Aar. Forstanderen har 600 Rbd. i aarlig Løn, Alt frit og Foder til et Par Heste, samt den Indtægt, han kan skaffe sig ved at tage imod og danne Elever, som faae frit Huusrum paa Stedet, men betale, saavidt jeg veed, 36 Sk. for Maden om Dagen. De 10 Avlskarle, som vare ved Institutet da jeg besøgte det, sagdes at være Bondesønner fra den nærmeste Omegn*). Avlskarlene lære ved Drup, foruden det practiske Arbeide ude og hjemme, ogsaa Linial-Tegning, saa meget, at de kunne forfærdige simple, men forstaaelige Tegninger over Maskiner m. m.; de sysselsættes om

---

*) Ogsaa ved Degeberg have Bønder betalt for at faae deres Sønner underviste, og mange komme rejsende for at see og lære noget Gavnligt og Nyt ved Institutet.

Vinteren tildeels i dertil indrettede Bærksteder med at forfærdige Avlsredskaber.

Slige Instituter kunne have deres Nytte, men Erfaring viser Nødvendigheden af, at de staae under Control; saaledes vil jeg i Forbigaaende nævne, at Forstanderen ved Drup vil lære Karlene Nigtigheden i at pløie Jorden, om den endog har lidt Muld og hviler paa et Underlag af rødt Gruus, med to Plove efter hverandre i samme Jure, 10 Tommer dybt.

En anden mindre Landbrugsfole er anlagt ved Wäderbrunn i Sodermanland; dette kjender jeg mindre til. Af et svenskt Tidskrift optages følgende Oplysninger om dette Instituts Organisation; Eiendommen overlades med Indtægter og Alt til Forstanderen; han har derfor at lønne nogle Lærere og besørge Underviisningen, nyder desuden af det Selskab, som har forpagtet Eiendommen af Staten, for hver antagen Avlskarl $37\frac{1}{2}$ Rbd. om Aaret. I det 3die Aar efter at Institutet er traadt i Kraft, skal en Lærer desuden antages og lønnes af Selskabet med 375 Rbd. om Aaret. Saaledes blive Selskabets Udgifter efter tvende Aar 105 Tdr. Rug og 105 Tdr. Byg, som udgjør Forpagtnings-Afgiften til Staten; 450 Rbd. for 12 Avlskarle (som er det hidtil bestemte Antal) og Løn til den anden Lærer 375 Rbd., det hele anslaaet til 1,950 Rbd. om Aaret. Til at dække disse Udgifter havees Renter af en fast Fond, som støtter sig paa en testamentarisk Disposition, af 25,000 Rbd. à 5 Procent, udgjorende 1,250 Rbd., som med den

aarlige Understøttelse af Staten, i ti Aar, af 750 Rbd. om Aaret, gjør 2,000 Rbd. om Aaret. Man antager det andet Aar at maatte tilflyde en Bygnings-Hjælp af omtrent 1,500 Rbd., som Selskabet troer at kunne skaffe tilveie ved Subskription i Provindsen; men desuden vil man overlade Forstanderen imod stillet Caution et rentefrit Laan af 3,000 Rbd. til at anskaffe Inventarier m. m., foruden 3,000 Rbd. til Bygninger i det første Aar. Disse 6,000 Rbd. tillegemed de fornævnte 25,000 Rbd. eller 31,000 Rbd. udgjøre saaledes fremdeles Selskabets staaende Capital *).

Den af Stænderne bevilgede eller lovede aarlige Understøttelse har ledet flere Provindsfer til at oprette Instituter; saaledes ere Godsseierne traadte sammen i det Diemed at danne lignende Instituter, et i Ostgothland og et i Smaaland, og man arbejder paa at faae endnu et i de nordlige Lehn. Det ligger i Sagens Natur, at saadant vilde skee, om ikke for andet, saa i Haab om den Fordeel, som dermed kunde være forbunden. Antaget, at nogle Godsseiere træde sammen med en disponibel Capital af 15,000 Rbd. (som er den mindste Fond Staten fordrer til Anlæg af et Institut, som vil fortjene dens Understøttelse); derfor

---

*) Det er Skade, at Forstanderen for Wäderbrunn har saa mange andre Forretninger, som distrahere hans Opmærksomhed fra Institutet; ligesom man maa beklage, at Forstanderen for Drup er saa lidt practisk Landmand. Fremtiden maa vise Nyttens af disse to Læreanstalter.

kjøbes en Eiendom, denne forpagtes bort mod Renter af Pengene og med Vilkaar, at Forpagteren skal tage imod Uolskarle til Underviisning uden at lønne dem; den lille Capital, som slike Karle aarlig betale for deres Underviisning, anvendes til en Hjælperer. Naar alt dette lykkes, og Eiendommen i det mindste ei forværres, giver Staten i 10 Aar 7,500 Rbd. i Tilskud, hvilke, om de hensigtsmæssig anvendes til Grundforbedringer paa Eiendommen, gjøre denne efter samme Tids Forløb i det mindste 7,500 Rbd. mere værd. Udsigten til Fordeel er saaledes siensynlig, hvorledes det end kommer til at gaae med Nyttens. Foruden den, som mig synes, store Feil, at Statens Penge splittes ad til mindre Instituter, som komme til at arbejde imod hverandres Interesse, istedetfor til et større og fuldkomnere Institut, ville de have vanskeligt ved at bestaae alle tilsammen; men det meest uhensigtsmæssige ligger erkjendt deri, at Instituter med offentlig Understøttelse anlægges paa private Eiendomme, istedetfor, at ethvert saadant Grundstykke, som deris til anvendes, burde være eller blive Statens Eiendom, for at Statsbidragene ogsaa i sin Tid maatte komme det Offentlige tilgode.

Foruden alle disse Udgifter fra det Offentliges Side, have Stænderne ved sidste Rigsdag stillet betydelige Summer, om jeg ei tager Feil, henved 100,000 Rbd. til Kongens Disposition for at benyttes i 5 Aar til at fremme Udtapninger af Søer eller Moradser og Oprensning af Fald og Dæmninger i Elve, som

afftedkomme store Oversvømmelser, som overhovedet til større almindelig nyttige Foretagender, som ere af et saadant Omfang og gribe ind i saa mange Landbrugeres Interesse, at man kunde antage deres Udførelse for umuelig, med mindre Staten kom dem til Hjælp. Indtil for nogle faa Aar tilbage var den store frugtbare Westgothlands Slette, som formodentlig udgjør noget af den ældst dyrkede Jord i Sverige, jevnlig udsat for Misvært af Mangel paa Aflob for Høst- og Vaarvand. Dette Unde afhjælp Regjeringen ved at lade store Aflobs-Grofter grave for offentlig Regning, imod at de tilstødende Grundeiere forpligtede sig til at føre Jorden bort fra Kanterne og fremdeles at underholde disse Vandløb. Det er, saavidt jeg veed, betroet Johnson, som har nivelleret en stor Deel af disse smaa Kanaler, at have aarligt Tilsyn med deres Bedligholdelse, og det er vist, at hele Strækninger af frugtbar Jord, som før beboedes af fattige Jordbrugere, nu fremvise sikkrere og rigere Afgrøder. Desuden ere Beboerne blevne overbeviste om Gavnligheden og Nødvendigheden af Grofter, og disse graves med hvert Aar flere og ledes hen til de før omtalte saakaldte „Kronödiken.“ Jeg har ofte hørt sige, at man sandt det ubilligt, at Staten skulde grave Grofter for private Grundeiere; men næsten med samme Høie kunde man klage over, at den prægtige Götha-Kanal gaar igjennem nogle og ikke igjennem alle Landets Provindsler, thi unægtelig kommer dens Virkning især dem tilgode, som nærmest grændse

til Kanalen. Jeg bør endnu nævne, at Sverrigs strænge Klima undertiden gjør Misvært uundgaaelig, især i de nordligste og vestligste Provindser; da kommer Regjeringen Beboerne til Hjælp med betydelige, oftest rentefrie Laan, uden hvilke slige Provindser vilde gaae tilgrunde*).

Der var vistnok endnu meget, som burde omtales, men jeg tilstaaer, at jeg langtfra var færdig med at samle de ønskelige Materialier til denne lille Artikel (ligesom jeg tør anholde om Tilgivelse dersom en eller anden Talstørrelse, som her er angivet, ikke skulde være fuldkommen nøiagtig), og det bør derfor nævnes, at den endnu ikke var bestemt til at komme for Dagen, dersom ikke de Forhandlinger, som nu ere begyndte i mit Fødeland, om Nytten af et Algerdyrknings-Institut, tildeels havde fremkaldt disse Linier. Navnlig har jeg med Forundring, og jeg tilstaaer ikke uden Befymring (formedelst Mandens Autoritet i andre Henseender), seet nogle Anskuelser i denne Retning fremsatte af Herr Conferenceraad Ørsted, hvori denne udmærkede Mand søger at gjøre den Mening gjældende, at et Algerdyrknings-Institut for vore danske Landmænd burde forlægges til Kjøbenhavn og paa en Maade forenes med Kjøbenhavns Universitet. Selv en Elev af gamle Fader Thæer, hvis Minde jeg stedse vil beholde i den meest erkjendtlige Erindring, og be-

---

*) At Misbrug skundom finde Sted er naturligt og vækker ei sjelden Misfornoieelse.

fjendt med Hohenheim, Degeberg og flere paa Landet anlagte Instituter i Udblandet, er jeg saa inderlig overbevist om disses Nytte og det aldeles uhensigtsmæssige i at forlægge et Landbrugs-Institut til en Stad, end siige Hovedstaden, at jeg har anseet det for hensigtsmæssigt at vise, hvorledes vore Naboer imod Norden have valgt Forholdsregler, hvis Frugter erkjendes for gavnlige. Det skulde glæde mig, om Exemplet maatte virke til Nytte, dog bør man ei oversee, at Nyttens af Landbrugs-Instituter beroer, ligesom ved Universtiteterne, ligesaameget paa Individernes Duellighed og Billie til at opfatte, som paa Lærernes Evne til at meddele nyttige Kundskaber.

Det vilde maaskee have været rigtigt her at slutte; men jeg føler en saare stærk Opfordring hos mig til at tale vore unge vordende Landmænds Sag, hvorfor jeg endnu vil forsøge at tilføie nogle Linier desangaaende. Naar en ung Mand i Danmark skal anbringes til Landvæsenet, skeer det sædvanlig paa følgende Maade: han sættes hos en practisk Landmand, som en Dreng sættes i Lære hos en Skomager, tager under Karlenes Veiledning Deel i alt Arbeide i Mark og Gaard; drives denne med Hoverie, sættes han vel og stundom, som en Fuglestrammer, hen for at passe paa Hovfolkene; jeg har endog hørt Exempel paa, at en saadan ung Mand blev sat en Sommers Tid til at passe Koer o. s. v. Desligt gaær nu om Sommeren, hvor Livet i Guds frie Natur stundom kan vække Aanden til Reflexion og ophsiiede Følelser; men

hvorledes tilbringer Lærlingen Vinteren? Jeg kjender
 faa Exempler, hvor ikke Tobakspiben og Kort have gi-
 vet Middel i Hænderne til at dræbe den største Deel
 af Vinteren. Om Sommeren dannes altsaa Lærlin-
 gen til det, som en god Bonde forstaaer, og om Vin-
 teren til det, som han ei burde forstaae. Man kan jo
 ikke med Billighed vente eller forlange, at Lærlingen
 skal lære mere end Mesteren kan, og paa den anførte
 Maade erhverver den vordende Landmand sig hverken
 Kundskab eller Dvælse i at tænke over hans Fag, da
 Alt skal være reent practisk. Derfor skulde jeg ansee
 et godt Institut for unge Landmænd i Danmark for
 en af de Indretninger, vort Fødeland allermest træn-
 ger til. Jeg vil tillade mig et Forsøg paa at ud-
 kaste nogle Grundlinier dertil. Stedet burde være
 et saadant, hvor de unge Menneſter ikke alene kunde
 have Leilighed til at øve sig i det Sædvanlige i Land-
 bosaget, men ogsaa gjøres fortrolige med det, som er
 mere end sædvanligt, f. Ex. Indretning og Brug af
 nye eller forbedrede Instrumenter og Redskaber (for
 Landbruget), Pivial-Tegning, Nivelering og Landmaa-
 ling med Korttegning, Bogholderie, hvad som hører
 til Meierie- og Schæferie-Væsen m. m., foruden et
 theoretisk Cursus, forbundet med oplysende Forklaringer
 over Naturlæren, hvis Aarsager og Virkninger ved
 alle Leiligheder gribe ind i Landmandens Liv, men
 ikke kunne have Interesse for ham, med mindre han
 er bleven fortrolig med dem. Efter min Erfaring
 troer jeg ikke, at Institutet burde være noget Experi-

mental-Fældt, hvor Lærerne selv ønske og tillades at gjøre Forsøg med meget Nyt, som forekommer i Bøger og Sjelden kan realiseres uden paa Papiret; jeg troer tværtimod, at Institutets Mark og hele indre Deconomie bør drives saa planmæssigt, at det giver den størst mulige Netto=Indtægt, dog at Lærerne ei betages Frihed til at disponere over nogle faa Tønder Land til Experimenter. Institutet bør helst gjøres saa privat som see kan, og Grundstykket være eller med Sikkerhed blive Statens Eiendom. Lærerne bør antages af og staae under Institutets Forstander, i Forening med en Direction; den første vilde, som mig synes, staae i det gavnligste Forhold til Staten som Forpagter af Grundstykket. Hvorvidt Forpagteren er duelig til et saa vanskeligt Hverv som Institutbestyrer, kan kun læres af Udvøvelsen, men Staten har i al Fald den Visshed, at, om Forpagteren som Forstander viser Mangel paa Duelighed, følger det af sig selv, at, naar Forpagtningstiden er omme, ophører med det samme Statens Forpligtelse til ham.

De Capitaler, som Staten maatte forstrække, bør anvendes til Inventariet og Grundforbedringer, hvorover Bestyreren bør holde nøiagtigt Regnskab; dette vilde ogsaa blandt andet tjene til Exempel for Eleverne og vænne dem til nøiagtig Bogføring. Til at kontrollere Regnskaberne og det Heles ordentlige Gang, forsaavidt det angaaer Institutet, maa der ansættes en Direction, til hvilken Forpagteren endvidere kan henvende sig i forskjellige Tilfælde, f. Ex. ved Lærlingers

Antagelse, Bortffjærelse m. m. Skulde Institutet kunne gives den forønskede Udvidelse, saa at Bøndergaarde eller mindre Avlsgaarde der i Nærheden kunde henstilles til Institutets Disposition, for at Lærlinger der siden kunne øves i selv at bestemme Tidens og Arbeidets rette Fordeling og blive tvungne til at holde Bøgerne i nødvendig Orden m. m., saa troer jeg, dette vil bidrage meget til at danne duelige, paalidelige og practiske Mænd, til hvem Grundeiere med Tryghed kunne betroe deres Eiendomme. Som jeg før har omtalt, vilde det sikkert være gavnligt ogsaa for vorde Godebsiere, naar de, efter fuldbendt Dannelse ved Institutet, under Veiledning bestyrede en mindre Avlsgaard førend de tiltraadte deres større Eiendomme. Det er almindelig erkjendt, hvormegen Nytte det fgl. Landhuusholdningselskab har gjort og endnu stifter ved at sende arbejdsføre unge Karle til nogle af Landets bedste Agerbrugere for paa denne Maade og i Landets forskjellige Provindsfer at dannes til gode og mindre eensidige Avlskarle. Men jeg maa stedse komme tilbage til den Axiom, at Lærlingen ikke kan lære mere end hans Mestere vide, og da vort Lands væsen i Danmark unægtelig staaer paa et lavt Trin i Sammenligning med hvad det kunde og burde være (saa forekommer det i det mindste dem, som have gjort sig fortrolige med Agerbruget i fremmede Lande), saa skulde jeg fremdeles troe, at det vilde være saare gavnligt, om Agerdyrkningsinstitutet ogsaa fik en Afdeling for Avlskarle, lignende den ved Degeberg eller den for

de saakaldte „Landbaumänner“ ved Hohenheim. Saa-
danne Karle, som fra Barndommen ere vantede til at
øve deres physiske Kræfter, ville snarere end Mænd
af den mere dannede Klasse vinde practisk Færdighed
i at haandtere Redskaber, hvilket i Sandhed er en væ-
sentlig Betingelse for Muligheden af at faae bedre
Avisredskaber almindelig indførte. Det er f. Ex. hen-
ved 50 Aar siden, at Svingploven blev indført i Fyen,
og først nu i de seneste Aar kan man faae Karle, som
kunne og ville bruge den.

Saaledes har jeg tilladt mig i Korthed at frem-
hæve nogle af de Betingelser, som efter min Forme-
ning burde udgjøre Grundlinierne til et Landbrugs-
Institut. Det længe følte Savn af et saadant Insti-
tut hos os bevægede min Fader til at sende mig og
3 af mine Brødre til udenlandske Instituter for der
at dannes til Landmænd.

Det skulde glæde mig meget, om jeg ved fore-
staaende Fremstilling maatte kunne bidrage til at vække
forøget Interesse for en Sag, som man med Rette
anseer for Grundvolden til Landets Velstand.

Hofmanskave ved Odense, d. 28de August 1842.

V. E. Hofman (Bang).